

Miskolci Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Államtudományi Intézet
Pénzügyi Jogi Tanszék

Hamburgeradó, avagy a népegészségügyi termékadó

TDK dolgozat

Készítette: Erdős Zoltán

Konzulens: Dr. Nagy Zoltán, egyetemi docens

Tartalomjegyzék

TARTALOMJEGYZÉK	2.
BEVEZETÉS	3.
1. Előzménye, a neta meghatározása az egyes adócsoportok szerint és szabályozása	5.
1.1. Előzménye.....	5.
1.2. A neta meghatározása az egyes adócsoportok szerint	6.
1.3. Szabályozás.....	8.
1.3.1. Értelmező rendelkezések	8.
1.3.2. Az adókötelezettség	11.
1.3.3. Az adó alanya	11.
1.3.4. Az adó alapja	12.
1.3.5. Az adó mértéke.....	12.
1.3.6. Mentesség az adó alól	13.
1.3.7. Az adó megállapítása	14.
1.3.7.1. Az adó esedékessége	14.
1.3.7.2. Az adó bevallása	15.
1.3.8. Nyilvántartás-vezetési kötelezettség	16.
1.3.9. Eljárási rendelkezések	16.
1.3.10. Létszámnövelési kedvezmény	17.
2. Nemzetközi kitekintés	18.
3. Felmerülő problémák és javaslatok	23.
ÖSSZEGZÉS.....	33.
IRODALOMJEGYZÉK	35.

Bevezetés

Az elmúlt évtizedekben drámai változásokon mentek keresztül az európai táplálkozási és étkezési szokások. Világszerte népszerűek a gyorséttermi ételek, a magas zsír-, só-, és cukor tartalmú élelmiszerek, melyeknek fogyasztása mára komoly élelmiszeripari és egyben egészségügyi kérdéssé vált. Ennek a jelenségnek hatalmas gazdasági és társadalmi költsége figyelhető meg. Gazdasági a betegség kezelésére felhasznált egészségügyi kiadásokra vonatkozik, míg a társadalmi költsége a halálozások számának növekedésében mutatkozik.¹ Közgazdaságilag kijelenthető, hogy a túlsúlyos és elhízott emberek a gazdaság és a társadalombiztosítás számára is komoly költség tényezőt jelentenek. Mindezt egyre több állam ismeri fel, melyek ellen különböző kampányokkal, reklámokkal, adókkal és egyéb állami intézkedésekkel próbálnak tenni ez ellen.

Hazánkban egy új adófajta bevezetésére tettek kísérletet, szeptembertől pedig népegészségügyi termékadó, ismertebb néven hamburgeradó vagy chipsadót vezetett be az országgyűlés a magas cukor-, só-, szénhidrát-, vagy koffein tartalmú ételekre, italokra. A törvényjavaslat benyújtói a törvény szükségességét azzal indokolták, hogy a magyar lakosság egészségi állapota nemzetközi összehasonlításban rendkívül kedvezőtlen. Az előterjesztés célja az volt, hogy a bizonyítottan egészségügyi kockázatot hordozó termékek megadóztatásával az egészségügyre fordítható források bővüljenek.

Célom, hogy a dolgozatom által egy átfogó képet adjak a nemrég bevezetett népegészségügyi termékadóról és rávilágítsak a törvény esetleges problémáira, hiányosságaira. Mindezekre figyelemmel a munkámat a következő hipotézisre építettem: a népegészségügyi termékadó nem képes a törvényben lefektetett célját megvalósítani.

Munkámban különböző módszerekre tekintettel vizsgáltam. Külön kitértem az ún. hamburgeradó bevezetésének előzményeire, mely ugyan nem nyúlik vissza túl régre, mégis nélkülözhetetlen ennek megismerése a jelenlegi szabályozás szempontjából.

A jogi összehasonlítás során a népegészségügyi termékadó, mint új adófajta alapját, tárgyát és mértékét elemzem és az egyes országok megoldásait a gyakorlatban.

Tudományos dolgozatom témája egyértelműen a pénzügyi jog keretei közé tartozik, ezenkívül dolgozatom tárgya a jogtudományon kívül nagyban érinti a közgazdaságtudományt is.

¹ LŐRINCZI Krisztián: *Az egészségtudatos táplálkozási magatartás hatása az üdítőital fogyasztásra*. Doktori (PhD) értekezés. Debreceni Egyetem, 2010. Debrecen. 4.o.

Úgy gondolom, magyarázatot érdemel a felhasznált források száma. A népegészségügyi termékadóról szóló törvény nemrég lépett hatályba, tehát mint jogintézmény, még rendkívül friss. Éppen ezért kevés szakirodalom állt rendelkezésre a témával kapcsolatban. Így a források nagy részét folyóiratok, internetes források képezik.

Dolgozatom három részből áll. Az első az „Előzménye, a neta meghatározása az egyes adócsoporthozak szerint és szabályozása” címet viseli. Ebben egyrészt említést teszek korábbi elméletekről, amelyek alapját képezték e törvény megalkotásának. Másrészt a különböző adócsoporthozok figyelembe vételével határozom meg a népegészségügyi termékadó fogalmát. Végül a törvényi szabályozás részletesen elemzem, gyakorlati példákkal kiegészítve.

A második rész a „Nemzetközi kitekintés”. Ebben sorra veszem azokat az országokat, ahol hasonló intézkedések bevezetésére került sor az egészséges életmód kialakítása érdekében.

A dolgozat harmadik nagyobb egységében szeretném felhívni a figyelmet a magyar szabályozás problémáira, valamint ezekre vonatkozó megoldási javaslatokra.

1. Előzménye, helye az adórendszerben és szabályozása

1.1. Előzménye

A hamburgeradó vagy zsíradó nem új találmány, ilyen típusú közterhet először 1942-ben egy amerikai fiziológus, Anton J. Carlson vetett fel. Javasata szerint a túlsúlyos emberekkel extra adót kellene fizettetni, amelyből emelni lehetne a fronton harcoló katonák élelemmel való ellátásának színvonalát. Az ötlet az Egyesült Államokban legközelebb a nyolcvanas évek közepén az elhízottak számának drasztikus növekedése láttán merült fel, amikor Kelly D. Brownell professzor, a Yale Egyetem élelmiszerpolitikával és elhízással foglalkozó Rudd Központjának igazgatója azt javasolta, hogy a hamburgeradóból befolyt összegből egészséges ételeket támogassanak.²

Bár az Amerikai Egyesült Államokból indult el a gondolat, számos országban (pl. Dánia, Románia, Új-Zéland) vezették be, ill. terveznek bevezetni hasonló jellegű szabályozást, mely azon élelmiszerek és egyéb termékek fogyasztásának csökkentését és az egészségtudatos életmód követését kívánja célozni.

Magyarországon a népegészségügyi termékadjó ötletét eredetileg Dr. Csiba Gábor, a Stratégiai Szövetség a Magyar Kórházakért Egyesület elnöke 2010-ben vetette fel. A szakember külföldi mintára kívánta bevezetni a hamburgeradót, mely gondolat a Semmelweis Tervbe is bekerült. A cél és egyben mottó is: aki tudatosan rombolja az egészségét, az járuljon hozzá jobban a majdani gyógyításának költségeihez, a termékek megemelt ára révén.³ Az eredeti törvényjavaslat szerint megemelnék az alkohol és dohány termékek jövedéki adóját, és plusz adót vetnének ki nemcsak az ételekre, hanem az extrém sportokra is. Az egészségre ártalmas ételek, melyek zsírt, szénhidrátot vagy cukrot tartalmaznak nagyobb mértékben, kiszerezési egységenként 10 forinttal drágulnának. A harmadik csoportot nevezte extrém adónak. Ez alapján az ittas vezetés vagy gyorsjárat miatt balesetet okozóknak és az extrém sportok űzése közben megsérülőknak saját forrásból, esetleg külön biztosításból kellene fizetniük az egészségügyi kezelés költségeit. A társadalombiztosító csak a közvetlen életmentés és az állapot stabilizálásának költségeit állná.⁴

² <http://m.origo.hu/dwap/origo/egeszseg/20110223-hamburgeado-vane-barmi-hatasa-az-egeszegre.html>
Letöltés ideje: 2011-08-30.

³ Hetek. Országos Közéleti Hetilap: *Jön a hamburgeradó?* 2011. 03.04. (XV/9)

⁴ http://hvg.hu/gazdasag/20110623_csiba_gabor_extrem_ado
Letöltés ideje: 2011-08-30.

A törvénytervezetet sokan támadták, ennek ellenére a parlament elé került. Az Országgyűlés 2011. július 11-én fogadta el a népegészségügyi termékadóról szóló 2011. évi CIII. törvényt, amely a népegészségügyileg nem hasznosnak tekintett élelmiszerek fogyasztásának visszaszorítását célozza.

Az eredeti javaslatához képest számos módosítás figyelhető meg, ugyanis a hatályos törvény értelmében csak bizonyos élelmiszerekre vetették ki ezen új adófajtat.

1.2. A Neta meghatározása az egyes adócsoporthok szerint

A népegészségügyi termékadó még nagyon friss adótípus mind hazánkban, mind nemzetközi viszonylatban. Magyarországon ilyen típusú adó korábban nem létezett. Ezért ezen adó jellemzőit, ill. definiálását a tanszék⁵ által történő adók csoportosítása útján kívánom levezetni. Előtte viszont szükségesnek tartom az adó fogalmának meghatározását különböző megközelítésekből.

Közgazdaságtani szempontból elmondható, hogy az adó az ország földje és munkája hozadékának az a része, amelyet a kormányzat rendelkezéseire bocsátanak és végeredményben vagy az ország tőkéjéből, vagy a jövedelméből fizetnek.⁶ Pénzügyi jogi meghatározása szerint az adó az állam vagy az önkormányzat javára teljesítendő, törvényen alapuló kötelező befizetés, amely ellenszolgáltatásra nem jogosít, a központosított újraelosztás egyik legfontosabb eszköze a közfeladatok finanszírozására.⁷

A tanszék az adókat ötféleképpen csoportosítja, nevezetesen: esedékesség, kivetés iránya, adómérték, adótárgya és adókivetés helye szerint. Esedékesség szerint három típus lehetséges. Megkülönböztetjük a rendszeres, eseti és egyszeri adókat. A hamburger adót a rendszeres adók csoportjába sorolom, ugyanis az adóalany az adókötelezett termékeit rendszeresen, folyamatosan állítja elő, ill. hozza forgalomba, mely után köteles bevallani az adót és esedékességkor megfizetni.

A következő szempont a kivetés iránya, vagyis hogy ki viseli az adót. Közvetett adóról beszélünk, ha az adófizető és az adóterhet viselő személy/szervezet (adóalany) más, mert az adóalany által az adóhatóság részére befizetett adót (pl. az általános forgalmi adót) áthárítja a vevőre (fogyasztóra), aki az adót ténylegesen fizeti. A közvetett adók tehát a termék

⁵ Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pénzügyi Jogi Tanszékének oktatói (Dr. Erdős Éva, Dr. Nagy Zoltán, Dr. Varga Zoltán)

⁶ DAVID Ricardo: *A politikai gazdaságtan és az adózás alapelvei*. A Közgazdaságtan Klasszikusai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1991. 98. oldal

⁷ RENNER Péter: *Adózási alapfogalmak, a vállalkozásokat érintő legfontosabb adók, adó jellegű terhek*. Vállalkozásgazdaságtani füzetek. Euro-Midi Kft. 2005. 7. oldal

felhasználóját, a szolgáltatás igénybe vevőjét terheli.⁸ Ez alapján a közvetett típusú adók közé sorolhatjuk – hasonlóan az áfához, ill. a jövedéki adóhoz – mivel ennél az adónál is elválík egymástól az adó kötelezettje és az adó terhét viselő szerv vagy személy. Ezáltal az adó fizetője jogosult az adót az értékesített termék árával a fogyasztókra áthárítani. Az adót fizető szerv (pl. forgalmazó cég) és az adó terhét viselő személy (pl. vásárló) nem ugyanaz, mert a végső fogyasztó viseli az adó terhét, de nem ő az adóalany.

Az adó mértéke szerint beszélhetünk lineáris, progresszív, sávosan progresszív és degresszív formákról. A Netát a lineáris, vagyis az egykulcsos, egyenes arányos adók közé soroljuk, ugyanis egyes termékeket összetételük alapján, forintban kifejezett, fix összegű adómérték terhel.

Az adótárgy az a dolog, jog vagy tevékenység (bevétel megszerzése, jövedelem realizálása, építmény tulajdona stb.), amely miatt az adót meg kell fizetni. Az adó tárgya például az építmény adónál a lakóépület, a jövedelemadónál az a tevékenység, amely gyakorlásából a jövedelem származik.⁹ Az adót tárgya szerint kategorizálhatjuk a jövedelemadók, a hozadéki adók és a forgalmi típusú adók csoportjába. Az újonnan bevezetett adónem a forgalmi adók részét képezi, mert megfizetése az áru forgalma után terheli az adóalanyt.

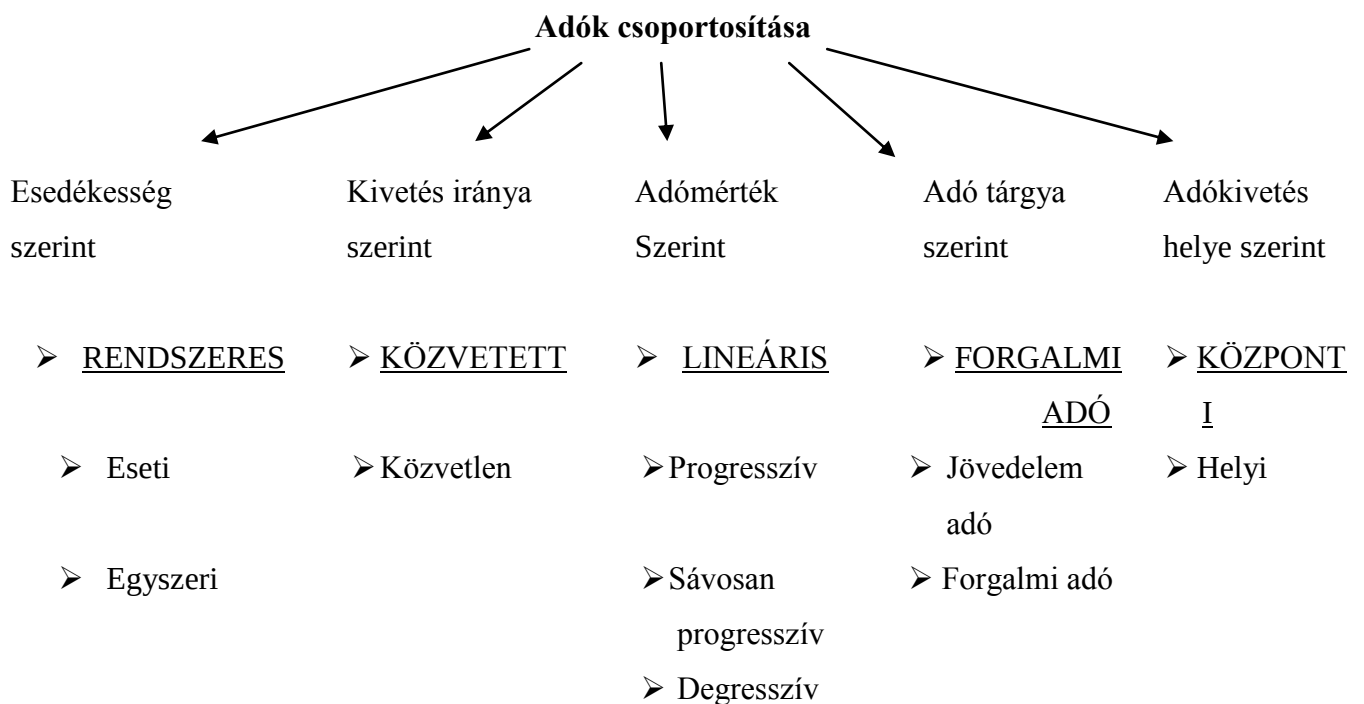
Végül az utolsó, ötödik csoport a kivetés helye alapján különbözteti meg az adókat. Ezek lehetnek központi és helyi adók. A központi adók az adók alapjának, mértékének, fizetésének megállapítása az esedékes összegek beszedése stb. az államigazgatás központi szerveinek feladata, az adókat általánosan a központi költségvetés javára fizetik.¹⁰ Mivel ezen adónem nem az önkormányzatok bevételeit illeti, hanem a központi költségvetésbe kerül befizetésre és onnan kerül felhasználásra, ezért a központi adók közé sorolhatjuk be.

A fenti csoportosításokat a következő ábrával szemléltetem:

⁸ RENNER Péter: Adózási alapfogalmak... 8. oldal.

⁹ RENNER Péter: Adózási alapfogalmak... 7. oldal.

¹⁰ RENNER Péter: Adózási alapfogalmak... 9. oldal.

1. ábra: A neta meghatározása az adók csoportosítása alapján. (Forrás: saját készítés)

A fenti szempontokra tekintettel a népegészségügyi termékadó egy olyan központi költségvetés bevételeit képező adónem, amely rendszeresen, közvetett módon kerül befizetésre, alapja az egykulcsos adómérték, és mértéke az áru forgalma után kerül megállapításra.

1.3. Szabályozása

2011. július 19-én a Magyar Közlöny 85. számában került kihirdetésre a 2011. évi CIII. törvény a népegészségügyi termékadóról (továbbiakban: Neta tv). A népegészségügyi termékadó egyfázisú forgalmi adó, azaz a különféle cukor-, só- és koffeintartalmú termék első belföldi értékesítése adóköteles.

1.3.1. Értelmező rendelkezések

A Neta törvény VTSZ szám alapján határozza meg, hogy mely termékek minősülnek adókötelesnek. Adókötelesek az előrecsomagolt termékként forgalomba hozott termékek.

Ezért nagyon lényeges, hogy mit foglal magában ezen kategória. Ezt a törvény az értelmező rendelkezések alatt határozza meg.

Az előrecsomagolás fogalma:¹¹

Előrecsomagolt termék a termék és az azt tartalmazó egyedi csomagolás kombinációja, ha

- a terméket nem a fogyasztó vagy a végső felhasználó jelenlétében csomagolják,
- a csomagolásban található termék mennyisége előre meghatározott,
- a csomagolásban található termék mennyisége a csomagolás felbontása vagy észrevehető módosítása nélkül nem változtatható meg, és
- a terméket olyan névleges mennyiségű egységekben értékesítik, amelyek megegyeznek a csomagoló által előre meghatározott értékekkel (ideértve bármely olyan hozzáadott mennyiséget, amelyre a jelölésen hivatkozás történik), illetve a mennyiség tömeg- vagy térfogategységekben van meghatározva.

Ezen feltételeknek együttesen kell teljesülniük ahhoz, hogy az előrecsomagolás megállapítható legyen. Ebből az is következik, hogy nem adókötelesek azon termékek, amelyeket a kiszolgálás helyén fogyasztanak, vagy a vevő kérésére a vásárlás helyén csomagolnak, még akkor sem ha VTSZ száma szerint a törvény hatálya alá tartozna. Például nem adóköteles a cukrászdában fogyasztott sütemény, az elvitelre becsomagoltatott sütemény, torta, illetve szintén nem adóköteles a tölcsérben, pohárban felszolgált fagyalt, mert ezek előre csomagolása nem képzelhető el.

A törvény meghatározza a VTSZ szám pontos fogalmát is, mely szerint VTSZ szám: a vám- és a statisztikai nómenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról szóló 2658/87/EGK tanácsi rendelet 1. mellékletének módosításáról szóló, 2010. október 5-i 861/2010/EU bizottsági rendelet 2011. június 14-én hatályos szövege szerinti vámtarifaszám.

Erre azért érdemes felhívni a figyelmet, mert a Neta tv. meghatározza a törvény szempontjából alkalmazandó VTSZ szám fogalmát, ezért a besorolásnál nem alkalmazható az Art. 176. § (13) bekezdése, amely az adótörvények vonatkozásában a VTSZ 2002. július 31. napján hatályos számainak alkalmazását írja elő.

Adókötelesek az alábbi VTSZ besorolású termékek:

- a VTSZ 2009 szám alá tartozó gyümölcsle (beleértve a szőlőmustot is) és zöldséglé, nem erjesztve, alkohol hozzáadása nélkül, cukor vagy más édesítőanyag hozzáadásával is, ide tartozik például a narancslé, a grapefruitlé, bármely más citrusgyümölcs leve, citromlé, ananászlé, paradicsomlé, szőlőlé, almálé, cseresznye és meggylé, koncentrátumok;

¹¹ Neta törvény 1.§ 4.

- a VTSZ 2202 szám alá tartozó víz, beleértve a természetes vagy mesterséges ásványvizet és szénsavas vizet is, cukor vagy más édesítőanyag hozzáadásával vagy ízesítve, és más alkoholmentes ital, fenti két VTSZ szám alá tartozó termékek a legalább 25 százalék gyümölcshányadot tartalmazó sűrítmények, koncentrátumok, szörpök, nektárok és gyümölcslevek kivételével adókötelesek, ha azok hozzáadott cukortartalma meghaladja a 8 gramm cukor/100 milliliter mennyiséget (*üdítőital*) vagy az üdítőital hozzáadott koffeintartalma meghaladja a 10 milligramm koffein/100 milliliter mennyiséget (*energiail*).
- a VTSZ 1704 szám alá tartozó cukorkaáru (beleértve a fehér csokoládést is) kakaótartalom nélkül, beleértve a rágógumit, a cukorral bevont termékeket, a gumicukorkát és zselécukorkát, beleértve a cukorka alakban megjelenő gyümölcsmasszát is, a vajas karamellacukorka, az égetett cukor és hasonló édességek,
- a VTSZ 1905 szám alá tartozó cukrászsütemény, kalács biscuit és más pékáru kakaótartalommal is, ostya, beleértve a mézeskalácsot,
- a VTSZ 2105 szám alá tartozó fagylalt és más ehető jégkrém, kakaótartalommal is, fenti három VTSZ szám alá tartozó termék akkor adóköteles, ha hozzáadott cukortartalma meghaladja a 25 gramm cukor/100 gramm mennyiséget.
- a VTSZ 1806 szám alá tartozó csokoládé- és kakaótartalmú élelmiszer-készítmény, ide értve a kakaóport, a tejcsokoládét, a csokoládét és csokoládés termékeket, a cukorkaárut, a kakaótartalmú kenhető termékeket, akkor, ha hozzáadott cukortartalma meghaladja a 40 gramm cukor/100 gramm mennyiséget és kakaótartalma 40 gramm/100 gramm terméknel alacsonyabb (a VTSZ 1704, 1905, 2105, 1806 szám alá tartozó termék az *előrecsomagolt cukrozott készítmény*).
- a VTSZ 1905, 2005 20 20, 2008 szám alá tartozó gabona, burgonya vagy olajos magvak felhasználásával készült, sült vagy pörkölt, ízesített és azonnali fogyasztásra alkalmas termék, ide nem értve a kenyeret és a pékárut, ha sótartalma meghaladja az 1 gramm só/100 gramm mennyiséget (*sós snack*). Ide tartoznak többek között a sós snackek, a sós kekszek, az extrudált termékek, a chipsek, ropik, szózott olajos magvak, diófélék, földimogyoró, popcorn. Nem adóköteles a kenyér és a szózott péksütemény (kifli, zsemle).
- A VTSZ 2103, 2104 szám alá tartozó ételízesítők, levesporok, mártásporok és –alapok,- a gyermektápszernek, fogyasztásra kész levesnek vagy mártásnak nem minősülő- termékek, ha sótartalma meghaladja az 5 gramm só/100 gramm mennyiséget (*ételízesítő*). Kivéve a mustárt, a ketchupot és az olyan, nem szárított, aprított vagy pépesített, szózott ételízesítő zöldség készítményt, amely sótartalma nem haladja meg a 15 gramm só/100 gramm mennyiséget.

A fenti felsorolás természetesen csak példálózó jellegű lehet. A pontos termék ismeretében, a konkrét VTSZ szám alapján sorolhatja be minden vállalkozás, hogy az adott terméke adóköteles-e vagy nem.

A felsorolásból annyit azért meg lehet állapítani, hogy az adó kötelezettség sok esetben a cukor tartalomtól és a só tartalomtól függ. Ezért a Neta törvény egyértelműen meghatározza a cukor és a só fogalmát. A cukor fogalma a VTSZ 1701, 1702 száma alá tartozó termék, a só fogalma a VTSZ 2501 szám alá tartozó termék. Amennyiben a vállalkozó nem tudja besorolni a terméket, akkor a NAV keretében működő Vám- és Pénzügyőrség Vegyvizsgáló Intézete nyújt segítséget az ügyfél kérelmére. Természetesen a későbbiek során ellenőrzést végző NAV revizorok is kérhetik a Vegyvizsgáló Intézet besorolását, már csak ezért is érdemes körültekintően eljárni, főleg azon termékek vonatkozásában, amelyek a besorolás szempontjából határesetet jelentenek.

1.3.2. Az adókötelezettség

Adókötelezettség terheli az adóköteles termék első olyan értékesítését, amelynek a teljesítési helye belföld. Ennek az előírásnak az értelmezéséhez három fogalom tisztázása szükséges, melyek a Neta törvény értelmező rendelkezései között találhatók. 1. Értékesítés, amely az adóköteles termék ellenérték fejében történő átadása akként, hogy az az átvevőt tulajdonosként való rendelkezésre jogosítja. 2. Teljesítési hely, amely az általános forgalmi adóról szóló törvény szerinti teljesítési hely. 3. Belföld fogalma, amely a Magyar Köztársaság területe. Az adókötelezettség a termék első belföldi teljesítési helyű értékesítését terheli, az értékesítési lánc azon pontjában keletkezik, ahol az áfa törvény szerinti teljesítési hely az első ízben belföld.

1.3.3. Az adó alanya

Az adó alanya az a jogi személy, egyéb szervezet vagy magánszemély, aki/amely a fizetési kötelezettség alapjául szolgáló tényállást – saját nevében – megvalósítja, akit/amelyet az anyagi jogi norma a fizetési kötelezettség, mint főkötelezettség címzettjeként megjelöl.¹²

A törvény szerint az adó alanya az adóköteles terméket belföldön első alkalommal értékesítő személy, szervezet.¹³ Két esetben válik adóköteletté a terméket belföldön első alkalommal értékesítő. Egyrészt a termék belföldi előállítója, gyártója, másrészt külföldön előállított termék esetében a terméket Magyarországon első alkalommal forgalomba hozó,

¹² RENNER Péter: *Adózási alapfogalmak...* 7. oldal

¹³ Neta törvény 4.§

azaz az importáló. Az importáló általában a nagykereskedő, de semmi nem zárja ki a kiskereskedő importálási lehetőségét sem. A termék ismételt értékesítése már nem eredményez a későbbi forgalmazóknál adókötelezettséget.

Az adó alanya az adóköteles termék értékesítéséről kiállított számlán számviteli bizonylaton, vagy ha számla, számviteli bizonylat kiállítására nem kötelezett, vagy azt elmulasztotta, az értékesítésről szóló okiraton köteles feltüntetni, hogy adókötelezettség őt terheli. A számlán, egyéb bizonylaton elegendő a „Neta fizetésére kötelezett értékesítés” szöveg feltüntetése. A népegészségügyi termékadó az általános forgalmi adónak alapja.¹⁴ Az adó összegét külön tételben fel lehet tüntetni a számlán, ezt nem tiltja sem a Neta törvény, sem az Áfa törvény, de kötelező jelleggel sem írja elő azt.¹⁵

1.3.4. Az adó alapja

Adóalap az, amely értékben vagy (természetes) mennyiségben jelenti az adókötelezettség alapját, amely után adókulcs vagy adótétel alkalmazásával kiszámítható az adó összege.¹⁶

A Neta alapja az adó alany által értékesített adóköteles termék mennyisége kilogrammban vagy literben kifejezve. Csak az értékesített adóköteles termék adózik, az adó alap meghatározásánál figyelmen kívül kell hagyni a csomagolás tömegét.¹⁷

1.3.5. Az adó mértéke

Az adómérték az a mennyiségi egység, amely az adó összegének, az adó alapjára való vetítéséből keletkezik. Ezek lehetnek adókulcsok (az adó összegének viszonya az adóalaphoz), vagy adótételek (az adóalap mennyiségi egységére megállapított fix összeg).¹⁸

A VTSZ számok alapján pontosan meghatározott megnevezéseket kell alkalmazni a mérték alá történő besorolásánál.¹⁹

¹⁴ 2007. évi CXXVII. törvény az Általános forgalmi adóról 65. §: termék értékesítése, szolgáltatás nyújtása esetében az adó alapja – ha e törvény másként nem rendelkezik – a pénzben kifejezett ellenérték, amelyet a jogosult kap vagy kapni kell akár a termék beszerzőjétől, a szolgáltatás igénybevevőjétől, akár harmadik féltől, ideértve a támogatások bármely olyan formáját is, amely a termék értékesítésének, szolgáltatás nyújtásának árát (díját) közvetlenül befolyásolja.

¹⁵ Saldo periodika 2011/5. szám 146-147. oldal

¹⁶ RENNER Péter: *Adózási alapfogalmak...* 7. oldal

¹⁷ KANYÓ Lóránd: *Törvény a népegészségügyi termékadóról*. Számvitel, adó, könyvvizsgálat. 2011. (53. évf.) 7-8. sz. 308. oldal

¹⁸ RENNER Péter: *Adózási alapfogalmak...* 8. oldal

¹⁹ Neta törvény 6.§

ADÓTÁRGY	MÉRTÉK
Üdítőital	5 Ft/l
Energiaital	250 Ft/l
Előre csomagolt cukrozott készítmény	100 Ft/kg
Sós snack	200 Ft/kg
Ételízesítő	200Ft/kg

2.ábra: A népegészségügyi termékadó mértéke (Forrás: saját készítés)

1.3.6. Mentesség az adó alól

A Neta tv. két jogcímen ad mentességet az adó alól, ezek a következők:

1./ A naptári évben az adóköteles termékből 50 liternél vagy 50 kilogrammnál kisebb mennyiségű értékesítés.

2./ Az olyan értékesítés, amely megfelel az Áfa tv. 89. § (1) bekezdése vagy 98. §-a szerinti feltételeknek. Az Áfa tv. 89. § (1) bekezdése szerinti értékesítés belföldről az Európai Közösségen belülre, az Áfa tv. 98. §-a szerinti értékesítése belföldről a Közösségen kívülre történik.

Az utóbbi mentességi szabály valójában két mentességi tényállást foglal magában. Az első mentességi szabály a közvetlenül külföldre történő értékesítést fedi le, azaz ha a gyártó vagy importáló adóalany a terméket közvetlenül külföldre adja el. Ez esetben a külföldi értékesítést oly módon kell igazolni, ahogy azt az Áfa tv. előírja például a termék külföldre történő kiszállítását tanúsító fuvarokmány vagy a külföldi vevő által aláírt szerződés, átvételi elismervény hiteles másolat.²⁰

A másik mentességi tényállás, ha az adóköteles terméket nem a gyártó vagy az importáló (azaz a Neta tv. szerinti adóalany) értékesíti külföldre, hanem annak a belföldi vevője, azaz az adóalany közvetett módon exportál, vagy értékesít az Unió területére. Ekkor a mentesség feltétele, hogy e tényről a vevő az adóalany felé az értékesítéskor nyilatkozzon, valamint a továbbértékesítés tényét – a továbbértékesített adóköteles termék mennyiségének közlésével – számára hitelt érdemlően igazolja.

Tekintettel arra, hogy a vevőnek hitelt érdemlő igazolást kell adnia, ezért az igazolás feltétlenül szükséges adatai a következők:

²⁰ http://www.termekdijinfo.hu/neta/Lapok/neta_gyik_015_2011.aspx
Letöltés ideje: 2011. 10. 22.

- a vevő azonosító adatai (név, cím, a cégjegyzék száma),
- a szállító számlájának száma, teljesítési időpontja,
- az export értékesítés teljesítésének az időpontja,
- az értékesített mennyiség cikkenkénti bontásban.

Az igazolást az exportot teljesítő vevő cégszerű aláírással és bélyegzőjével köteles ellátni.

Amennyiben a vevő a nyilatkozatában foglaltak ellenére, az adóköteles terméket belföldön értékesíti tovább, akkor erről a tényről – a belföldön értékesített termék mennyiségének megjelölésével – az adó alanyát a belföldi értékesítés teljesítési időpontját követő 8 napon belül köteles értesíteni. Ekkor az adó alanya a vevő által belföldön továbbértékesített adóköteles termék utáni adót – az eredeti esedékességtől számított késedelmi pótlékkal növelten – a vevő által megküldött értesítés kézhezvételének napját magában foglaló adó-megállapítási időszakban köteles megállapítani és esedékességkor megfizetni. Viszont, ha a vevő a belföldi értékesítésről szóló értesítési kötelezettségének nem tesz eleget, akkor a belföldön értékesített adóköteles termék után az adóalany által meg nem fizetett adót, a nyilatkozattétel esedékességétől számított késedelmi pótlékot, illetve – ha a mulasztást az állami adóhatóság tárja fel – a meg nem fizetett adóval összefüggő adóbírságot és késedelmi pótlékot a vevő köteles megfizetni.²¹

1.3.7. Az adó megállapítása

Az önadózó önadózással, a kifizető és munkáltató adólevonással, adóbeszedésre kötelezett adóbeszedéssel, az adóhatóság kivetéssel, kiszabással, utólagos adómegállapítással, ill. azonnali ellenőrzéssel állapítja meg.²²

1.3.7.1. Az adó esedékessége

Az adóköteles termék értékesítése utáni adót a teljesítési időpontban kell megállapítani, amely időpont az adóköteles termék értékesítéséről kiállított számlán, számviteli bizonylaton vagy ezek hiányában bármely más, az értékesítésről kiállított okiraton szerepel, vagy, ha a teljesítési időpontot nem tüntették fel, akkor a számla, számviteli bizonylat vagy az értékesítésről kiállított más okirat kiállításának időpontja.

Számlakiállításra kötelezett esetben ezen adó teljesítési időpontja teljes mértékben megegyezik az áfa teljesítési időpontjával, mely arra az esetre is vonatkozik, ha az áfát az Áfa tv. 58. §-a alapján kell megállapítani.

²¹ Saldo periodika 2011/5.- szám 148. oldal

²² RENNER Péter: *Adózási alapfogalmak...* 8. oldal

Az adó alanya önadózással állapítja meg az adóját. Ha az adó-megállapítási időszakban értékesített adóköteles termék mennyisége a bevallás benyújtását követően csökken, akkor az adó alanya az adó összegét abban az adó-megállapítási időszakban jogosult csökkenteni, amelyben a helyesbítésről, érvénytelenítésről szóló számlát, számviteli bizonylatot vagy más okiratot kiállították. Ilyen eset fordulhat elő, például akkor, ha a belföldi vevő az adóköteles terméket visszaküldi, vagy ha a számlát hibásan állították ki.²³

1.3.7.2. Az adó bevallása

Az adóalany által készített olyan, az adóhatóság részére eljuttatott irat, amelyből az adózó adókötelezettsége pontosan megállapítható.²⁴ Az adó alanya bevallási kötelezettségét a rá irányadó általános forgalmi adó bevallási időszak szerint teljesíti, az általános forgalmi adó bevallására előírt határidőig az e célra rendszeresített elektronikus nyomtatványon a hatósághoz. Ez tehát azt jelenti, hogy az áfában havi bevalló havonta, a negyedéves bevalló negyedévente, az áfában éves bevalló pedig éves bevallás formájában tesz eleget ezen adókötelezettségének is, függetlenül attól, hogy a Neta tv. alapján mennyi adót kell fizetnie.

Az adó bevallásához a Nemzeti Adó- és Vámhivatal illetékes vámszervénél kell regisztrálni, oly módon, hogy ki kell tölteni a NAV_VP_R01 Bejelentés és regisztrációs adatlapot az elektronikus adóbevalláshoz és adatszolgáltatáshoz. A bejelentő lapon a NETA bevallást szükséges megjelölni (x-et tenni) ahhoz, hogy a kötelezett adóbevallási kötelezettségének eleget tudjon tenni.

A bevallási kötelezettségnek elektronikus úton kell eleget tenni a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámszerve felé. A nyomtatvány és a hozzátartozó kitöltési útmutató a www.nav.gov.hu oldalon lesz megtalálható. A bevallás benyújtására a vámhatóság által adott „technikai azonosító”, azaz a VPID szám hiányában nem kerülhet sor.

A többi adóhoz hasonlóan az adóalany a Neta tv. szerinti adófizetési kötelezettségét a bevallás benyújtására előírt határnapiig teljesíti.

Az általános forgalmi adóban alanyi mentességben részesülő adóalanyok vagy a bevallás benyújtására nem kötelezett áfa alanyok továbbá az általános forgalmi adó alanyának nem minősülő adóalanyok bevallási kötelezettségüket az adóévet követő év második hónapjának 25. napjáig teljesítik az e célra rendszeresített nyomtatványon. Az adófizetésre nem kötelezett adóalanyok bejelentkezési és adóbevallás benyújtási kötelezettsége nincs.

Generál szabály, hogy a Neta tv.-ben nem szabályozott eljárási kérdésekben az Adózás rendjéről szóló törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

²³ Saldo periodika 2011/5. szám 147. oldal

²⁴ RENNER Péter: *Adózási alapfogalmak...* 8. oldal

A Neta tv. szerint megállapított adót a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámszerve ellenőrzi, illetve jár el a Neta tv.-ben meghatározott feladatok végrehajtása során.²⁵

1.3.8. Nyilvántartás-vezetési kötelezettség

Az adó megállapításához, illetve az utólagos ellenőrzéshez a vállalkozásoknak nyilvántartást kell vezetniük.

A nyilvántartás vezetési kötelezettség kettős feladatot ró az adózóra. Egyrészt az adó alanya köteles olyan nyilvántartást vezetni, amelyből kitűnik az adó- megállapítási időszak első és utolsó napján az adóalany tulajdonában álló és az adó- megállapítási időszakban beszerzett, vevőtől visszavett, más módon kapott, továbbá az adóköteles, adómentesen értékesített, selejtezett, ingyenesen átadott, megsemmisült, eltűnt, más módon az adóalany tulajdonából kikerült adóköteles termék mennyisége termékenkénti bontásban. Másrészt az adó alanya az adómentesen értékesített adóköteles termékekről olyan nyilvántartást köteles vezetni, amelyből kitűnik az adómentes értékesítés keretében eladott adóköteles termékek mennyisége termékenkénti bontásban, mentességi jogcímenként.

A készleteiről év közben is nyilvántartást vezető adóalanyoknak célszerű a már meglévő nyilvántartásait úgy átalakítani, hogy az a Neta tv. előírásainak megfeleljen. Azon adóalanyoknak viszont, akik élve a Számviteli törvény adta lehetőséggel, nem vezetnek év közben mennyiségi nyilvántartást a készleteikről, a Neta tv. szerinti nyilvántartást ki kell alakítaniuk. A nyilvántartás feltétlenül szükséges adata a teljesítés időpontja, mivel az Áfa tv. 58.§-ába tartozó értékesítéseket terhelő adókötelezettség teljesítési időpontja eltér a tényleges kiszállítástól.

Az egyéni vállalkozónak nem minősülő, adófizetésre nem kötelezett magánszemély adóalanyt e nyilvántartás-vezetési kötelezettség nem terheli.²⁶

1.3.9. Eljárási rendelkezések

„Ha jogszabály másként nem rendelkezik, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámszerve jár el az e törvényben meghatározott feladatok végrehajtása során.”²⁷

Az adó számviteli elszámolása a pontosan vezetett analitikus nyilvántartás összesített adatai alapján történhet. A népegészségügyi termékadó az áru értékesítésével kapcsolatosan felmerülő ráfordításnak minősül, melynek összegét a kötelezettnek a 867- es főkönyvi számlán kell elszámolni és az egyéb elkülönített kötelezettségek között előírni (T 867 – K

²⁵ Uo.

²⁶ Saldo periodika 2011/5. szám 148. oldal

²⁷ Neta törvény 10.§ (1) bekezdés

474). Az egyéb kötelezettségek közötti előírásra azért van szükség, mert a NAV Vámsterve a környezetvédelmi termékdíjhoz hasonlóan elkülönítetten fogja kezelni ezen adónemet is.

A termékek árában érvényesített adó összege az értékesítés nettó árbevétele részeként kerül elszámolásra.²⁸

1.3.10. Létszámnövelési kedvezmény

A Neta törvény egy adókedvezményt is tartalmaz, amely az Európai Bizottság hozzájárulása után lépett hatályba.

„Az adóalany a Helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény (Htv.) 39/D § szerint az adóévben figyelembe vehető iparüzési adóalap - mentesség összegének kétszeresével csökkentheti az adóévet követő adóév fizetendő adóját, legfeljebb azonban az adóévet követő adóév adójának 50%-áig terjedő mértékben. Ha a 8. § szerinti adó-megállapítási időszak 12 hónapnál rövidebb, akkor az adókedvezmény az egyes adó-megállapítási időszakokban időarányosan vehető igénybe.”

Ezen adókedvezmény a helyi iparüzési adóban már több éves működő iparüzési adóalap-mentességhez teljes mértékben hasonlít.

„Adóalap csökkenthető az adóévi működés hónapjai alapján számított adóévi átlagos statisztikai állomány létszámnak az előző adóévi működés hónapjai alapján az előző adóévre számított átlagos statisztikai állomány létszámhoz képest bekövetkezett – főben kifejezett – növekménye után 1 millió forint/fő összeggel.”²⁹

A Neta törvény szerint az adóévben figyelembe vehető iparüzési adó létszámnövekedéshez kapcsolódó adóalap-mentesség összegének kétszeresével lehet csökkenteni az adóévet követő adóév fizetendő adóját. Azaz, ha a vállalkozás az adóévben (pl. 2011. évben) a megelőző adóévhez (2010. év) képest két fővel növeli az átlagos statisztikai létszámát, akkor 4 millió forinttal csökkentheti az adóévet követő adóév (2012. év) Neta törvény szerint megállapított fizetendő adóját, de az igénybe vehető adókedvezmény felső határa az adóévet követő adóév (2012) adójának a fele. Tehát amennyiben a Neta törvény alapján 5 millió forint az éves adófizetési kötelezettsége, akkor nem tudja mind a 4 millió forintot érvényesíteni, hanem csak 2,5 millió forintot.³⁰

²⁸ Saldo periodika 2011/5. szám 149. oldal

²⁹ Helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény 39/D §

³⁰ Saldo periodika 2011/5. szám 149. oldal

2. Nemzetközi kitekintés

Az a tény inspirálta a Népegészségügyi termékadóról szóló törvénytervezet megalkotóit, miszerint a magyar lakosságnak rendkívül rossz az egészségi állapota. A 27 Európai Unió tagállam közül a globális egészségügyi mutatók szerint a 25. helyet foglaljuk el.

Ország	Férfiak	Nők	Összesen
Csehország	69,9	53,1	61,7
Anglia	65,6	57,5	61,5
Szlovákia	63,9	53,2	58,4
Spanyolország	65,1	50,9	58,2
Magyarország	65,8	49,4	57,7
Lengyelország	61,6	49,6	55,7
Németország	62,8	46,6	54,8
Bulgária	61,2	47,1	54,3
Finnország	59,6	46,2	53,0
Svédország	57,3	42,5	50,0
Ausztria	56,9	42,1	49,6
Olaszország	58,3	40,1	49,2
Görögország	56,6	41,3	49,1
Románia	51,7	45,4	48,6
Dánia	54,6	42,1	48,4
Hollandia	52,4	43,2	47,8
Franciaország	52,0	40,0	45,9

3. ábra: A túlsúlyos személyek a teljes népesség arányában (%) néhány uniós tagországban. (Forrás: HEIZER Anita: *Célegyenésben a chipsadó: kisütötték.* In: HVG, ISSN 1217-9647, 2011. (33. évf.) 27. (1675.) sz. 59. oldal.)³¹

³¹ Megjegyzés: Az ENSZ Egészségügyi Világszervezete (WHO) az elhízás mértékét testtömegindexben (BMI) határozza meg, ez a testsúly és a testmagasság (Méterben) négyzetének hányadosa. Túlsúlyosnak az számít, akinek a testtömeg indexe 25 felett van. Forrás: WHO

Az egészségügyi rendszer átalakításán túlmenően tehát mindenféleképpen javítani kell a lakosság egészségi állapotán. A fő cél az étkezési szokások megváltoztatása volt, így a lakosság figyelmének felhívása az egészséges ételekre, emellett pedig a magyar termékek fogyasztására. A skandináv államokban már indítottak el hasonló programot, és igaz, hogy több évtized alatt, de komoly eredményeket értek el.³²

Dolgozatom ezen fejezetében az egészség védelme, megőrzése céljából hozott intézkedéseket és azok tapasztalatait szeretném bemutatni a világ egyes országain keresztül. Ezáltal szeretnék egy átfogó képet adni egyes országok megoldásairól, azok gyakorlatban való megvalósulásairól, hogy számbavegyük a Magyarországon bevezetett népegészségügyi termékadó lehetséges, várható hatásait. A következőkben azokat az országokat ismertetem, amelyekben vagy már bevezetésre kerültek olyan törvények, amelyek népegészségügyi célt szolgálnak, vagy még tervezik életbeléptetését.

Először is szomszédos országunkat, Romániát szeretném kiemelni. 2007. febr. 22-én számos szigorítást hozott a reklámok szabályozásában³³, melyek példaértékűek lehetnek. A jogszabály 138. §-a például kimondja, hogy amennyiben a reklámblokk 6 és 22 óra között magas zsír-, só- és cukortartalmú élelmiszereket mutat be, a blokk végén figyelmeztetni kell a fogyasztót, hogy egészsége védelmének érdekében kerülje szervezetében a zsír, só és cukor felhalmozódását. Ezen kívül minden órában el kell hangoznia egy felhívásnak, mely szerint csak a mértékletes só, zsír és cukorfogyasztás kíméli az egészséget.³⁴

Cseke Attila egészségügyi miniszter 2010. januárban megtartott sajtótájékoztatóján jelentette be a hamburgeradó ötletét, ami azonnali ellenállást váltott ki az iparág részéről. Arra figyelmeztettek ugyanis, hogy az új adó áremeléshez és elbocsátáshoz vezet, és növekedhet az adóelkerülés. A román egészségügyi minisztérium az adó kilátásba helyezésekor ugyanakkor nem közölte, hogy konkrétan mely élelmiszereket érintené az adóemelés, csak annyit közölt, hogy a magas zsír- és cukortartalommal bíró termékeket sújtják. A tárcsa februári tájékoztatása szerint az intézkedésnek köszönhetően 700 millió eurós többletbevételhez jutna a román állam. Cseke Attila év elején az intézkedés kapcsán többször is kifejtette, hogy az így befolyt összeget megelőzésre, felvilágosító programokra fordítaná a kormány. Az EU

³² <http://www.kovacsjozsef.com/hirek-dr-kovacs-jozsef/szeptemberben-jon-a-nepegeszsegugyi-termekado-interju-dr-kovacs-jozseffel-az-egeszsegugyi-bizottsag-elnokevel>
Letöltés ideje: 2011. 10. 20.

³³ Decizie nr. 194 din 22 februarie 2007 pentru modificarea Deciziei nr. 187 din 3 aprilie 2006 privind codul de reglementare a continutului audiovizual.

³⁴ ³⁴ HEIZER Anita: *Célegyenestben a chipsadó: szelektív szándékok*. In: HVG, ISSN 1217-9647, 2011. (33. évf.) 27. (1675.) sz.60 oldal

pedig már januárban közölte, hogy a tagállamoknak jogukban áll megadóztatni a gyorséttermi ételeket, illetve az egészségre káros élelmiszereket. A román tervezet meglehetősen ellentmondásosra sikeredett; például a hamburger és a hot dog után adózni kellett volna, a pizza után viszont nem. A terv a heves tiltakozások miatt elbukott. Az újabb változat szerint Romániában az egészségre káros élelmiszerek csomagolását piros jelzéssel látják el, az egészséges termékek zöld megjelölést kapnak, narancssárgát pedig azok, amelyeket csak módjával lehet fogyasztani.³⁵

Igaz, az új adó bevezetését elnapolták szomszédunknál, a tárca ugyanakkor nem mondott le teljesen az ötletéről, amely várhatóan jövőre is napirendre kerül. Pedig Románia lehetett volna az első ország a világon, amely extra adóval sújtaná az egészségtelen élelmiszereket.³⁶

Az Amerikai Egyesült Államokban is számtalan példa van helyi adókra, amelyeket egyes városok, ill. államok vetnek ki, melyeknek az általános célja a bevételek növelése, nem a szokások befolyásolása. Ezek általában étel vagy ital kategóriákra oszthatóak, ahelyett, hogy az ételek tápértékét vennék alapul. Jacobson és Brownell jelentése szerint az üdítőitalokat és rágcálni valókat terhelő különadó az USA 18 államában van kiszabva, amelyekből származó bevétel éves szinten meghaladja az 1 milliárd dollárt. Arkansasban minden egyes eladott üdítőitalt dobozonként 2 cent különadó terhel, melyből az állam bevétele 40 millió dollárral növekszik évente.³⁷

Kalifornia 1991-ben vezette be a snackeket terhelő élelmiszeradót, amelynek érdekessége az, hogy a pattogatott kukorica és a Milky Way csokik adókötelesek voltak, míg a pattogatni való kukorica és a fagyasztott Milky Way jégkrém kivétel volt. Egy egész torta adómentes, de egy szelet adóköteles. Ez az adó 10%-os visszaesést eredményezett az érintett termékek eladásában. Az adóból származó jövedelem nem volt jelentős, a munkahelyek veszélybe kerültek, és az élelmiszergyártók nyomására az adót visszavonták. Később Kaliforniában ismét megpróbálták emelni az adókat azért, hogy felvegyék a harcot az elhízás ellen. 2002 elején Kalifornia 21 cent adóval sújtotta a kólát literenként és 2 dollárral a koncentrátumokat. Ez a „kóla adó” 342 millió dollárt osztott volna szét azon iskolák között, akik befejezték a kólák árusítását a területükön, továbbá az Egészségügyi Minisztérium a

³⁵ HEIZER Anita: *Célegyenesben a chipsadó: szelektív szándékok*. In: HVG, ISSN 1217-9647, 2011. (33. évf.) 27. (1675.) sz.60 oldal

³⁶ <http://pannon-info.hu/egeszseg/14-egeszseg/39-buentetni-kellene-az-egeszsegteken-eletmodot>
Letöltés: 2011. 09.02.

³⁷ Martin Caraher and Gill Cowburn: Taxing food: implications for public health nutrition. Public Health Nutrition. 10 May 2005. 1245. p.

kórházak és a traumatológiai centerek részére juttatott volna még belőle. A tervezetet számos alkalommal módosították, mielőtt a Szenátusi Oktatási Bizottság elvetette 2002 tavaszán.³⁸

Ezenkívül Kalifornia Állam 2010 májusában rendeletet fogadott el 3:2 arányban a magas só-, zsír- és cukortartalmú élelmiszerek mellé adott ajándéktárgyak tiltásáról a gyorséttermi láncokban. A rendelet megtiltja, hogy a gyermekeknek a 458 kalóriánál magasabb tápértékű gyermekmenükhöz a gyorséttermekben bármiféle promóciós céllal adott játékot, műanyag figurát mellékeljenek.³⁹

Franciaországban egy 2005-ös értékelés szerint 1980 óta a túlsúlyos egyének száma 32,9 %-ról 37,5 %-ra, az elhízottaké pedig 6,3%-ról 9,9 %-ra emelkedett 2003-ra. A növekvő elhízás és az ebből eredő gazdasági externáliák vezettek ahhoz, hogy a francia egészségügyi hatóságok vizsgálatokat kezdjenek a piaci beavatkozások terén, így például arra vonatkozóan, hogy az adók és támogatások milyen hatással lehetnek az élelmiszer-fogyasztásra és ennek következtében a testtömeg növekedésére. Különösen a francia állam politikai döntéshozói kérdőjelezték meg a hatékonyságát az áfa megemelésének azon élelmiszerek tekintetében, melyek magas kalória-, zsír-vagy cukortartalommal rendelkeznek. Ez a fajta adó az úgynevezett (fat tax) vagy a (junk food tax). A célja ennek a politikai intézkedésnek, hogy csökkentse az egészségtelen élelmiszerek fogyasztását, és előirányozza, az életmód javítását, az egészséges élelmiszerek támogatását, a fizikai aktivitás növelését, az elhízás megelőzését, táplálkozási oktatást stb.⁴⁰ Később Franciaországban a gazdasági világválság tett keresztbe a hamburgeradónak: 2008-ban drasztikusan, 19,5 százalékra emelték volna az egészségtelen élelmiszerek áfáját, kifejezetten azért, hogy az egészségbiztosítási pénztár hiányát csökkentsék. A javaslatot a kormány azért vetette el, mert a válság idején nem akarta a lakosságot élelmiszerár-emeléssel sújtani. Majd ezt követően ismét előtérbe került a tervezet, amelyet a francia kormány megerősített, miszerint adót vetnek ki a szénsavas üdítőkre. A párizsi vezetés hamarosan megszorító csomagot fogad el, amelyben a magyarországi különadóhoz hasonló terhet vetnének ki a cukrozott, szénsavas italokra. A kormány azzal

³⁸ Martin Caraher and Gill Cowburn: *Taxing food: implications for public health nutrition*. Public Health Nutrition. 10 May 2005. 1245. p.

³⁹ BONISTEEL S.: *Toys banned in some California fast food restaurants*, Special to CNN, April 28, 2010, forrás: <http://edition.cnn.com/2010/LIVING/04/28/fast.food.toys.california/index.html>

⁴⁰ Oliver Allais, Patrice Bertail, and Véronique Nichèle: The Effects of a "Fat Tax" on the Nutrient Intake of French Households, France, Paris, December 10, 2008, forrás: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:RtwRNDpeg3kJ:www.paris.inra.fr/aliss/content/download/3237/31084/version/2/file/ABN20090124.pdf+The+Effects+of+a+%E2%80%9CFat+Tax%E2%80%9D+on+the+Nutrient&hl=hu&gl=hu&pid=bl&srcid=ADGEESjAhVhHyD9sB6UV1EGnJhAGemgy7MhneM5sbpQ6O6NRB8wQnV80KyNAhl4DdQLqB9eFFxdamEVwGsnP_0JnkmcdApE0wIzBXNv99XPCbCqr40gVLVNPAmOkDOzFbmX_vN0f3K8N&sig=AHIEtbQkaErjzo_-MA51uCRAz4r5YQTWeQ, letöltés: 2011.09.05.

indokolja lépését, hogy ezek az üdítők hozzájárulnak a lakosság elhízásához, és a befolyt összeget a társadalombiztosítás költségvetésében tátongó mintegy 30 milliárd eurós lyuk egy részének betömésére fordítják majd.⁴¹

Végül a sort Dániával zárom, ahol az újonnan bevezetett intézkedés szerint az egészségre ártalmas élelmiszereket azok zsírtartalma alapján terheli adókötelezettség. Dániának azért is tulajdoníthatunk úttörő szerepet, mert nem a cukor, só és koffein tartalom alapján kategorizálja az élelmiszereket, hanem azok telített zsírtartalma alapján. Az adókötelezettség nem a húsról, hanem az állati zsiradékok felhasználásával készült élelmiszerekre, a zsírosabb tejtermékekre, margarinra, olíva olajra és napraforgó olajra vonatkozik. A dán kormány az adó bevezetését a szívbetegség és az elhízás elleni küzdelem miatt tartja különösen fontosnak.⁴²

Ezen országokban az egészség védelme, megőrzése céljából bevezetett intézkedéseket és eredményeit a következő ábrával szemléltetném:

ROMÁNIA	USA	FRANCIAORSZÁG	DÁNIA
- reklámok szabályozása - 2010. január: hamburgeradó - elbukott a terv	- különadó az üdítőitalokra snackre (államban) - Kalifornia: „kóla adó” - Rendelet a magas só-, zsír- és cukortartalmú élelmiszerek mellé adott ajándéktárgyak tiltásáról	- törvény: adó a cukrozott szénsavas üdítőitalokra	- adózás az élelmiszerek telített zsírtartalma alapján - Úttörő szerep

4. ábra: A vizsgált országok által, az egészség védelme érdekében bevezetett intézkedések. (Forrás: saját készítés)

⁴¹ http://www.neofm.hu/?ezaz=20_10_5572 letöltés: 2011.11.02.

⁴² HEIZER Anita: *Célegyenesben a chipsadó: kisütötték.* In: HVG, ISSN 1217-9647, 2011. (33. évf.) 27. (1675.) sz. 60. oldal.

3. Felmerülő problémák és javaslatok

I. A közvéleményt is megosztja a chipsadó

Tartanak az emberek attól, hogy a hamburgeradó az élelmiszerárak növekedését hozza magával: a megkérdezettek 85 százaléka (és ezen belül az átlagnál rosszabb jövedelmi helyzetűek 88 százaléka) ezt valószínűsíti. A válaszadók mindössze 13 százaléka nem számít drágulásra, az így gondolkodók aránya a kormánypárti szavazók és a községekben élők körében valamivel magasabb (18 illetve 17 százalék).

A lakosság döntő többsége (84 százaléka) július közepéig értesült a magas só-, cukor- és koffeintartalmú élelmiszerekre kivetett, úgynevezett népegészségügyi termékadó elfogadásáról. Az új adófajtától remélt jótékony egészségügyi hatásról a megkérdezettek több, mint kétharmada úgy véli, az egészségtelennek minősített csomagolt élelmiszerek (büntetőadója) nem fogja a vásárlókat az egészségesebb termékek felé terelni. A válaszadók 27 százaléka, de még a kormánypárt szavazóinak is csak a 42 százaléka bízik az intézkedés kedvező társadalmi hatásaiban.

Már ezek a vélemények is jól jelzik a népegészségügyi termékadó kedvezőtlen fogadtatását. Összességében az új adó bevezetésével a válaszadók 43 százaléka a legkevésbé sem tud egyetérteni, és további 33 százalékuk is inkább elutasítja a többletterhet. A „chipsadó” elfogadottsága 100 fokú skálára vetítve kimondottan alacsony, mindössze 29 pont. Még a kormánypárti szavazóknak is csak a 38 százaléka ért egyet kisebb- nagyobb mértékben az új adófajta kivetésével.⁴³

Ellenben Henter Izabella, a Magyar Dietetikusok Országos Szövetségének vezetőségi tagja szerint a cukor fogyasztása önmagában luxus, mivel már a kenyérrel, tésztával, gyümölccsel vagy kefirrel elegendő jut a szervezetbe. Egy átlagos magyar másfél-szer-kétszer annyi sót fogyaszt, mint amennyit az ENSZ Egészségügyi Világszervezete (WHO) ajánl; gyerekek esetében 3, felnőtteknél 5 grammot naponta. Egy zacskó chipsben 0,6-1 gramm só van. Henter épp ezért úgy véli, „adni kell egy esélyt a népegészségügyi termékadónak”. A gyártók ezzel szemben azt hangsúlyozzák, hogy nincsenek eleve káros élelmiszerek, csak rossz fogyasztási szokások. „Ami ártalmas az egészségre, az nem kerülhet ki a polcokra. Ebből a szempontból nem az élelmiszer egészségtelen, hanem az étrend nem kiegyensúlyozott” – véli az ÉFOSZ ügyvezető igazgatója.⁴⁴

⁴³LAKATOS Zsuzsa: *A közvélemény a chipsadóról: keserűső.* In: HVG, ISSN 1217-9647, 2011. (33. évf.) 35. (1683.) sz. 18. oldal

⁴⁴HEIZER Anita: *Célegyenesben a chipsadó: kisütötték.* In: HVG, ISSN 1217-9647, 2011. (33. évf.) 27. (1675.) sz. 60. oldal.

Külföldön több nemzetközi fórumon visszaigazolást nyert az újonnan bevezetett adónem. Az ENSZ közgyűlésnek a nem fertőző betegségekkel kapcsolatos tanácskozásán, Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár és más felszólalók beszédének is központi témája volt, hogy az életmódért való egyéni felelősség mellett a gazdasági társaságoknak sokkal nagyobb felelősséggel kellene viszonyulnia ahhoz, milyen népegészségügyi hatásai vannak az általuk forgalmazott egyes cikkeknek, például az alkoholnak, a dohánynak, a sózott és cukrozott élelmiszeripari termékeknek. A tanácskozáson nemcsak francia, spanyol és más európai követői voltak a megadóztatás ötletének, hanem elhangzottak olyan hozzászólások is, amelyek szerint néhány országban bizonyos termékcsoporthoz betiltása is felmerült. A konferencián nagy visszhangot váltott ki az újonnan bevezetésre került magyar törvény és még Michael Bloomberg, New York polgármestere is fontolóra vette, hogy bevezessen egy, az új magyar adóra emlékeztető intézkedést, amelynek célja az egészségre potenciálisan ártalmas, magas só-, cukor- és zsírtartalmú élelmiszerek visszaszorítása.⁴⁵

Az Európai Népegészségügyi Szervezet (EPHA) üdvözölte a magyar kormány által bevezetett népegészségügyi termékadót. Az egészségügyért felelős államtitkárnak küldött nyílt levelében rámutatott: minden negyedik ember szenved az elhízás következményeitől, és egyre szélesebb körben fordulnak elő a szív- és érrendszeri betegségek, a kettes típusú diabétesz és a daganatos megbetegedések. Az EPHA előremutató és bátor lépésnek nevezte a tárcáknak az egészségtelen táplálkozás elleni küzdelmét.⁴⁶

Véleményem szerint az új adó bevezetését – a fent említettekből kifolyólag – nemcsak itthon, a törvényjavaslat benyújtói könyvelték el sikerként, hanem nemzetközileg is mind európai szinten, mind a tengerentúlon nagy érdeklődés övezte. Ez az intézkedés hazánk számára politikai sikerként is betudható, viszont van egy figyelmen kívül hagyott tényező. Azon országok, amelyek üdvözölték a magyar intézkedést, kivétel nélkül a fejlett, nyugati gazdasági nagyhatalmak tagjai, ahol a magyarokkal nem összehasonlítható adórendszer, társadalmi berendezkedés és persze életszínvonal található. Dániában az adóból származó bevételt eredeti céljának megfelelően próbálják felhasználni, viszont itthon – bár ugyanez a cél – hatásai érzékenyebben fogják érinteni a magyar gazdaságot az előbb felsoroltak miatt. Vajon ha nyugaton is a magyarhoz hasonló következményei lennének egy új adónem bevezetésének, továbbra is üdvözölnék-e az új adónemet, vagy egyáltalán bevezetésre

⁴⁵ http://hvg.hu/vilag/20110921_schmitt_chipsado

Letöltés ideje: 2011.09.28.

⁴⁶ http://hvg.hu/egeszseg/20110916_epha_chipsado_matolcsy_szocska#rss

Letöltés ideje: 2011. 09.17.

kerülne-e? Válaszunk előtt vegyük figyelembe erről szóló, soron következő felmerülő kérdéseket.

II. Az adó tárgya körüli ellentmondások

A törvény preambulumban feltüntetett célja szerint hasznos, és figyelemreméltó tényező, hogy az állam törődik polgárai egészségével, segít az egészséges táplálkozáshoz vezető út megtalálásában. Ennek ellenére a szabályozás alaposabb elemzésekor némi ellentmondásra lehetünk figyelmesek, amely a szabályozással érintett termékkörökre vonatkozik. Eszerint a törvény adóval sújtja az egészségügyileg nem hasznos élelmiszerek fogyasztását, melynek célja az egészséges táplálkozás előmozdítása. Ennek értelmében adókötelezetté válik például a törvényben meghatározott mértéket meghaladó sót tartalmazó ételízesítő is, amely nem más, mint fűszerek hozzáadásával készült sópótló készítmény, de a só, amelynek a helyettesítésére szolgál, a leginkább elterjedt és legáltalánosabb ízfokozó szer, amely önmagában nem képez adófizetési kötelezettséget.⁴⁷ Ezenkívül felmerül a kérdés, hogy hogyan sikerült az adó tárgyainak körét úgy összeállítani, hogy kimaradjon több olyan élelmiszer, amelyek kifejezetten ártalmasak egészségünkre. Ezalatt a hazánkban is megtalálható több olyan gyorséttermi multinacionális vállalatra gondolok, amelyek által előállított és forgalmazott termékek hatása – tudományos igazolásokra támaszkodva – egészségünkre ártalmasnak minősíthető, de a hamburgeradó tekintetében adómentességet élveznek. A gyorsételeket más néven (kényelmes ételeként) is ismerik, hiszen kényelmesek nekünk. De a gyártónak szintén kényelmes, hisz olcsó, félkész összetevőjű élelmiszerek tömegtermelésű előállításáról beszélünk. A termék tápértékét áldozza fel ezért a kényelemért. S hogy a gyártás folyamán elveszett ízt és zamatot visszaadják, zsír, cukor és só magas arányait használják. Ezáltal fogyasztásukkor ezek a hiányosságok nem érezhetők számunkra. Ezen hozzávalók túlzott használata esetén az alábbi következményekkel kell számolni: I. a telített zsírok emelhetik a koleszterinszintet, az erek elzáródásához vezethetnek és növelhetik a szívkoszorúér jellegű betegségek kockázatát, II. gyorsételekben lévő cukor túlzott mértéke szintén aggodalomra ad okot. Nemcsak a fogászati problémák miatt, hanem a túlsúlyosság, szívbetegség és a rák kialakulásában játszott szerepe miatt is, III. A túlzásba vitt só magas vérnyomást okozhat és növeli a szélütés kockázatát.⁴⁸ Ennek fényében különösen érthetetlen, hogy miért támogatja az állam az Új Széchenyi Terv keretein belül a McDonald's

⁴⁷ <http://www.vg.hu/gazdasag/adozas/leepites-bezaras-elmrado-beruhazas-a-chipsado-kovetmenyei-356881>
Letöltés ideje: 2011.09.02.

⁴⁸ <http://www.etvagycsokkentek.com/gyorsetermi-etelek--rejtett-veszelyek.html>
Letöltés ideje: 2011. 10. 02.

gyorséttermi hálózat bizonyos üzleteit. A válasz egyes feltevések szerint abban található, hogy a McDonald's júliusban bejelentette, hogy ebben az évben csaknem 15 milliárd forintért vásárol majd magyar alapanyagokat európai éttermei ellátásához.⁴⁹ Úgy gondolom, szintén kérdésként merülhet fel, hogy ha a magas cukor, koffein, ill. só tartalmazó termékek adókötelesek, a jelentős zsírtartalommal rendelkező készítmények vagy magas ízfokozót, ill. tartósítószer tartalmazó termékek – az előbb említett gyorséttermi ételek mellett - miért élveznek adómentességet, holott legalább ugyanolyan mértékben károsítják szervezetünket és vezetnek a későbbiek folyamán legalább annyira veszélyes betegségek kialakulásához, mint az előbb említett adóköteles termékek.

Érdekes problémakört vethet fel a jövőben az adó tárgya vonatkozásában a tervek szerint hamarosan hatályba lépő Hungarikum törvény. A jelenlegi Hungarikum törvénytervezet célja ugyanis többek között az, hogy bizonyos magyar élelmiszereket védelemben részesítsen és elősegítse ezen értékek népszerűsítését a vásárlók körében. Azonban több tipikusan magyar élelmiszerről köztudott, hogy a magas zsírtartalom mellett nagy mennyiségben tartalmaz só is. Így könnyen előfordulhat, hogy valamely hungarikum a Neta értelmében majd adókötelesnek fog minősülni. Azonban mivel a Hungarikum törvény só-, és cukortartalomtól függetlenül oltalomban részesíti ezen termékeket, ellentmondásba ütközhetünk.

III. Hazai élelmiszeripar további zsugorodása

A népegészségügyi termékadó várható hatásait elemezve, fontos kiemelt figyelmet fordítanunk a magyar élelmiszerpiac jelenlegi helyzetére. A gazdaság ezen ágazatáról sajnos elmondható, hogy évek óta zsugorodik, erre példa, hogy a multinacionális Aldi élelmiszer diszkontlánc megjelenése óta, nemhogy új szereplő nem érdeklődött a néhány éve élénk nemzetközi figyelemmel követett magyar ágazat iránt, de pletykaszinten sem merült fel újabb szereplő bejövetele, s az elmúlt években kizárólag a már itt lévő láncok terjeszkedtek és akviráltak. Az elemzők szerint a magyar élelmiszerkereskedelemben vannak gyengébb cégek is, amelyekbe belátható időn belül tőkét kellene pumpálni, hogy tartsák a versenyt, vagy eladósorba kerülnek. Újabb szereplők csak e láncokon keresztül jelenhetnének meg, tekintettel arra, hogy a fejleszthető és vonzó kereskedelmi ingatlanok, telkek javarészt az itt lévő cégek kezében vannak.⁵⁰

⁴⁹ <http://www.stop.hu/articles/article.php?id=926463>

Letöltés ideje: 2011. 10.03.

⁵⁰ http://www.fn.hu/cegek/20100927/nem_vonzo_magyar_piac/

Letöltés: 2011.10.01.

Kiemelt jelentőségű a népegészségügyi termékdíj várható gazdasági hatása is, amelynek jelensége akkor lesz közvetlenül érzékelhető, amikor a boltok, áruházak polcairól elfognak a szeptember előtt felhalmozott készletek és átadják helyüket az újonnan beszerzett termékeknek. Jelenleg több áruházláncban is megtalálható a népegészségügyi termékadóból következő fogyasztói áremelkedésről szóló tájékoztató. A magyar élelmiszerpiacra az adó bevezetése előtt is jellemző volt - az előbb említetteket figyelembe véve - a zsugorodás, amely a rendkívül drága élelmiszeráraknak, az ahhoz képest meglehetősen alacsony magyar béreknek köszönhető, amely tényezők a fogyasztók részéről történő kereslet visszaesésében mutatkoztak eddig is, és az újabb áremelkedést követően a jövőben még inkább látszani fognak.

IV. A vártnál kevesebb bevétel

Egyes elemzések szerint a népegészségügyi termékadó növelni fogja az egészségügyi célra fordítható bevételeket, de feltehetően a vártnál jóval kisebb mértékben. Ez többek között azzal indokolható, hogy Magyarországon a vásárlóerő korlátozott, ezt támasztja alá az is, hogy az élelmiszerfogyasztás, az élelmiszer vásárlások mennyisége 2007 és 2010 között összesen 8,5 százalékkal esett vissza. Ezáltal rövidebb időn belül nem lesz több pénzük a családoknak üdítő, édesség, snack fogyasztására, így nagyjából annyit költenek erre az adóbevezetése után, mint előtte. Az adóval terhelt termékek ára emelkedni, ennek következtében értékesítésük mennyisége csökkenni fog. A termékadóval sújtott termékek utáni áfa –és más adóbefizetések a visszaeső értékesítési mennyiség miatt csökkenni fognak, és így összességében nem lesznek a költségvetésnek – az egészségüggyel együtt tekintve – számottevő mértékű többlet bevételei, mivel ami az egyik oldalon bejön, az a másik – pl. az áfa – oldalon kiesik.⁵¹ Ezen kívül a forgalmazók jelentős része – főleg a kiskereskedők és a vendéglátósok – nem fogja majd felvállalni az ilyen termékek jelentős részének a legális beszerzését, értékesítését⁵², amely a szürkeimport térnyeréséhez vezethet. Az adóhatóság adatai szerint, elsősorban a feketegazdaság miatt 2007 és 2010 között évente 357-476 milliárd, összesen 1744 milliárd forint esett ki a büdzséből.⁵³ Mindemellett növekedni fog az adómegkerülés ezekből a termékekből, valamint többet vásárolnak majd külföldről, főleg a határ menti területen élők és az utazók, ami az élelmiszerek nagy áfa-különbsége miatt ma is

⁵¹ <http://www.vallalkozoinegyed.hu/20110620/oksz-a-feketegazdasagot-erositi-a-hamburgerado>
Letöltés ideje: 2011.09.10.

⁵² <http://www.mitortent.hu/sztori/n3os93b/hamburgerado---fogyjon-a-magyar!.aspx>
Letöltés ideje: 2011.09.05.

⁵³ http://index.hu/gazdasag/magyar/2011/06/20/a_feketezest_noveli_a_hamburgerado/
Letöltés ideje: 2011.09.05.

mindennapos tapasztalat. Félő, hogy a már jó ideje megfigyelhető benzinturizmushoz hasonló chipsturizmus lesz megfigyelhető.

Viszont pozitívumként lehet említeni, hogy valószínűleg a gyártók nagyobb arányban kínálnak majd olyan helyettesítő termékeket, amelyek a márkacsaládon belül megfelelnek az adómentesség követelményének, pl. csökkentett cukortartalmú vagy cukormentes cikkeket ajánlanak.

V. Munkahelyeket veszélyeztető adónem

A köznyelvben chipsadóként elhíresült adónem hátrányai között tartják számon a tömeges munkahelyi elbocsátásokat is. A Magyar Márkaszövetség közgyűlésén szóba került, hogy ha nem lesz számottevő változás, év végéig legalább négy magyarországi gyár fog lakat alá kerülni. Egyes számítások szerint ez minimum 1800-2200 ember elbocsátását jelenti, de a szám megduplázódhat, ha az importőr cégek is elbocsátásokkal és költségcsökkentéssel reagálnak az új adóteherre. A legnehezebb helyzetben azok az élelmiszeripari cégek vannak, akik a cukros, tartósítószeres élelmiszerek gyártására szakosodtak, azok közül is leginkább a kisebb, néhány százmillió forintos árbevételű vállalatok, amelyeknek a teljes termékpalettáját érinti az új adó. A multinacionális piaci szereplőkkel ellentétben a kisebb cégekre jellemző, hogy nem rendelkeznek só csökkentési technológiákkal, ezáltal még kevesebb lehetőségük van egy esetleges adómentes termék bevezetésére, amely nagymértékben megkönnyítené a piacon való fennmaradásukat.⁵⁴ Ezen kívül tény, hogy 2007 óta folyamatosan csökken az élelmiszertermékek eladása és tavaly májushoz viszonyítva az élelmiszer árak rendkívüli módon, 8,6 százalékkal emelkedtek (a cukor ára például 66 százalékkal nőtt). Az élelmiszereket sújtó 25 százalékos általános forgalmi adó pedig az uniós tagállamokban alkalmazható maximális érték, holott egyes országokban 0 vagy 5 százalékos adókulcsot alkalmaznak az élelmiszerek esetében.⁵⁵

Egyetértek azzal, hogy egyes magyarországi szervek szorgalmazzák az ÁFA mértékének mielőbbi mérséklését, ugyanis ez a mérték komoly hátrányt jelent az Unió többi piacán lévő vállalattal szemben azért, mert Magyarországon az élelmiszerárak szintje jelenleg is magasabb a régió országainak árszintjénél. Ezen kívül a 2010. év utolsó, valamint 2011 első negyedében az élelmiszervásárlások mennyisége elmaradt az előző év azonos időszakától, a mezőgazdasági alapanyagok és ezen keresztül a fogyasztói árak drágulása

⁵⁴ <http://www.vg.hu/gazdasag/adozas/allasokba-kerul-a-chipsado-356898>

Letöltés: 2011.10.14

⁵⁵ http://www.efosz.hu/index_hu.php

Letöltés: 2011.09.03.

miatt. Az adó bevezetése után egyes termékek árai drasztikus emelkedést fognak mutatni, ugyanis a kereskedők nincsenek abban a helyzetben, hogy az adó mértékét beépítsék költségvetésükbe, ezáltal azt a fogyasztók fogják megfizetni.

A nagy multiláncokat kevésbé sújtja negatívan az új szabályozás, hiszen szélesebb termékkörük révén jobban megoszlanak a veszteségeik, és anyavállalatuknak köszönhetően is több esélyük van ellensúlyozni megnövekedett kiadásait. Az áremelkedés valószínűleg a kereslet csökkenését is magával fogja hordozni, amely még több piaci szereplő eltűnéséhez fog vezetni. Egyes felmérések szerint ma átlagosan naponta egy élelmiszergyártó szűnik meg Magyarországon.⁵⁶ Ha az új adónem lehetséges hatásai között helyet kapnak az előbb említett jellemzők, akkor gyárbezárásokra, tömeges elbocsátásokra számíthatunk, amelyek hozzájárulnak a munkanélküliségi ráta további növekedéséhez.

VI. Beruházási stop fenyeget

Az új adónem bevezetése érzékenyen érinti nemcsak a fogyasztókat, hanem a vállalkozásokat is. Az, hogy az általuk gyártott, illetve forgalmazott termékek adókötelezetté válnak, ezáltal kénytelenek áremelést alkalmazni, amely intézkedés valószínűsíti a termékeik iránti kereslet visszaesését, költségvetésükben nagymértékű bevételkiesés lesz prognosztizálható. A jelenség gazdálkodásuk átalakítására, újratervezésére készteti a vállalatokat, ami drasztikus hatással lesz több szektorra, köztük a Magyarországra investált tőke mennyiségére is.

Tény, hogy hazánk az új adónem bevezetésével több beruházástól is elesett az érintett ágazatokban. Például a Coca-Cola tervei között szerepelt, hogy esetleg hazánkba hozza a regionális gyártóközpontját. Bővítették volna a 6 millió eurós beruházással létrehozott dobozos töltősorral rendelkező, 14 országba exportáló dunaharaszti üzemet. Pogány Éda, a Coca-Cola Magyarország vállalati kapcsolatokért felelős igazgatója szerint azonban ilyen jogi környezetben már nincs esély arra, hogy investíciót itt valósítsák meg. A beruházások elmaradásában más vállalatok is érintettek, többek között a Chio Magyarország Kft. és a hazai tulajdonban lévő Bonbonetti csoport is.

A Chio által tervezett több milliárd forintos befektetés, amely egy popcorn gyártó sort és a mogyorós termékek gyártócsarnokát foglalta volna magában, megghiúsult. A német tulajdonosok értesülve az új adónem bevezetéséről, még júniusban úgy döntöttek, hogy a beruházást nem valósítják meg. A Chio az eredetileg Győrbe tervezett pattogatott kukorica

⁵⁶http://www.penzcentrum.hu/adozas/munkahelyek_ezrei_veszelyben_gyarakat_zarhatnak_be_elsejetoel_el_a_ch_ipsado.1029599.html
Letöltés: 2011.10.15

előállítására szolgáló létesítményt Franciaországban, míg a mogorót tartalmazó termékek új részlegét Csehországban fogja megvalósítani. Más vállalatoknál is jelentős többletköltséget eredményez a kormányzati intézkedés. Az Unilever Magyarország Kft.-nél is számolnak a kialakult helyzettel, de vannak termékeik, amelyek körében nem tudnak egyes összetevőket nélkülözni, mint például a Delikát esetében a sót, ugyanis a Delikát egy sópótló ételízesítő.⁵⁷

Nemcsak a multiknak, a magyar gyártóknak is „fáj” az új törvény. „Elhamarkodott és megalapozatlan!” – Sánta Sándor, a Bonbonetti – csoport vezérigazgatója így minősíti a hamburgeradót, amellyel elvi alapokon sem tud egyet érteni. Egyrészt a kiválasztott élelmiszerek önmagukban nem kockázatosak az egészségre; ha valaki mégis így gondolná, akkor ilyen terméket nem is lenne szabad forgalomba helyezni, azaz nem az adóztatás a megoldás. Üzleti szempontból is érthetetlennek, elfogadhatatlannak tart ilyen mértékű, az édességek, chipsek esetében – becslések szerint – 25-30 milliárd forintba tehető adótételt a bő 100 milliárdos forgalomra kivetni.

A 85 százalékból álló édességpiacon a nagyobb hazai gyártók közül a több, mint 10 százalékos részesedésű Bonbonetti sem tudja kitermelni az extraadót. A Tibi csokihoz hasonló, tradicionális magyar márkákat képviselő cég 11,5 milliárdos árbevételére tervezet alapján 700 millió forint lenne a népegészségügyi termékadj. Ráadásul az adót közvetlenül a gyártókra terhelik, ami az azonnali végüket okozhatja, ha nem tudják továbbhárítani a már eleve kereskedelmi különadót fizető láncokra. De ha a többletterhet sikerülne is végeredményben a fogyasztókra átirányítani, akkor a drágulás úgy lecsökkentené a forgalmat, hogy azt a még 700 embert foglalkoztató Bonbonettihez hasonló gyártók sem élnék túl.

A helyzetet tovább rontja a tény, hogy egyes kereskedelmi láncok már előre a beszállítók értésére adták, hogy nem fogadják el az átadási ár emelését a stagnáló piacon. Ez az eset azért is fontos, mert ha nem nő a fogyasztói ár, s így továbbra is ugyanabból és ugyanannyit eszik a magyar lakosság, akkor nem érvényesül a „népegészségügyi cél”. Az egészségesebb táplálkozás azonban akkor sem feltétlenül valósul meg, ha mégis drágul az adott termék a polcokon. Hiszen ha mondjuk cukor helyett édesítő szerrel gyártott terméket veszünk, annak ugyanúgy meglehetnek, ill. megvannak a kockázatai.⁵⁸

Ezen kívül valószínűleg több vállalat is át fogja dolgozni költségvetését, és nem a Chio lesz az egyetlen gyár, amelyik az új adó miatt számúzte beruházását. Egyedüli nyertesek azok

⁵⁷ <http://www.vg.hu/gazdasag/adozas/leepites-bezaras-elmarado-beruhazas-a-chipsado-kovetmenyei-356881>

Letöltés: 2011.09.02.

⁵⁸ SZIRMAI S. Péter: *Eszi, nem eszi... - Jó néhány céget kiűthet a hamburgeradó*. In: Fegyelő, ISSN 0015-086X, 2011. (55. évf.) 26. sz. 20-21. oldal.

a cégek lehetnek, amelyek képesek az összetevők megváltoztatásával hasonló minőségű, de már adómentes terméket előállítani. Ide sorolhatjuk a Hell Energy Magyarország Kft.-t, ahol természetes alapanyagokat, köztük mate teát és teobromint felhasználva, energiatital kategóriába sorolható adómentes itallal tudja bővíteni jelenlegi kínálatát. A cég 4,5 milliárd forintos beruházással gyártócsarnokot épített Szikszón, ahol 50-70 munkavállaló foglalkoztatását tudják biztosítani a jövőben.⁵⁹

A fentiek alapján a népegészségügyi termékadó mellett és ellen a következő érvek szólnak:

Mellette	Ellene
1. egészséges életmód elősegítése	nem támogatja a lakosság
2. EPHA támogatja	sok egészségtelen termék mégis adómentességet élvez
3. Dániában eredményes	hazai élelmiszeripar zsugorodása
4. 20 milliárd Ft-os bevétel	a vártnál kevesebb lesz a bevétel
5. a bevételt az egészségügyi ágazatba fogják felhasználni	a feketegazdaság élénküléséhez vezet
6. a magyar lakosság cukor, só fogyasztása meghaladja a WHO ajánlásában foglaltakat	munkahelyeket veszélyeztet
7.	beruházási stop fenyeget

5.ábra: a népegészségügyi termékadó mellett és ellen szóló érvek. (Forrás: saját készítés)

Ezen témakör végéhez érve több érvet és ellenérvet tudunk felsorakoztatni a népegészségügyi termékadó mellett és ellen. A problémák körében több olyan kérdést is felvettem, amelyek fontosságát azok várható hatásaiban fedezhetjük fel, amelyeknek azért is szentelhetünk kiemelt figyelmet, mert nem csak a költségvetést, ill. a vállalatokat, hanem összességében az egész társadalmat érintik. Feltehetően lesznek olyanok, akik vásárlását nem fogja befolyásolni ezen termékek megemelt ára, de lesznek olyanok is, akik havi

⁵⁹ http://www.napi.hu/ado/kikeruli_a_chipsadot_a_hell_energy.494341.html
Letöltés. 2011.10.01.

költségvetésének gátat fog szabni az effajta költsékezés. De már most vannak olyan személyek is, akiket ettől még súlyosabban, már közvetlen módon is érintett az egyik negatív hatásként feltüntetett elem, mégpedig a munkahelyeket veszélyeztető adónem. Ilyen például a Bonbonetti Kft., amely csoportos létszámleépítést jelentett be a munkaügyi központnál, így egészen pontosan 62 személy munkaviszonya került felmondásra 2011. október végén. A társaság vezérigazgatója elmondta, hogy a chipsadó miatt kényszerült a vállalat a csoportos létszám leépítésre.⁶⁰ Sajnos úgy tűnik, hogy kezdenek a gyakorlatban is beigazolódni a feltüntetett problémakörök. Mindezeket figyelembe véve nehéz eldönteni, hogy azokban a nyugati államokban, ahol még nem került bevezetésre a népegészségügyileg nem hasznos élelmiszereket terhelő „büntető adó”, vajon továbbra is támogatják-e annak bevezetését. Nyilvánvaló, hogy az egészséges életmód folytatásának elengedhetetlen feltétele a jó minőségű, egészséges élelmiszerek fogyasztása. Azonban ezek ára jóval magasabb hagyományos termékekétől. Úgy gondolom, a probléma forrása ebben található.

Megoldási javaslatomban szorgalmazom az egészségre jótékony hatással rendelkező élelmiszerek minél szélesebb körű elterjedését, amelynek gyakorlati megvalósulását az árak elérhetőbbé tételében látom. Ennek megvalósulását ezen termékeket terhelő ÁFA- kulcs csökkentésével lehetne elérni, így sokkal több ember számára válnának elérhetőbbé ezen cikkek, mindazonáltal az egészséges életmódra való áttérés nem eredményezne aránytalanul nagy többletköltséget. Ezen kívül a gazdaságra is ösztönző hatást gyakorolna, ugyanis azokat a cégeket is jó minőségű termékek előállítására sarkallná, amelyek termékei nem sorolhatóak e körbe. Mindemellett az állam is jelentős bevételt könyvelhetne el, mert az egészségesebb élelmiszereket terhelő általános forgalmi adó csökkentéséből származó bevételkiesést, ezen termékek iránt megnövekedett keresletből befolyó összeggel lehetne kompenzálni, vagy még inkább túlteljesíteni azt.

Emellett a Romániában bevezetett intézkedések is figyelemre méltóak és példamutatóak lehetnek, ahol az egészségre káros élelmiszerek csomagolását piros jelzéssel látják el, az egészséges termékek zöld pöttyöt kapnak, narancssárgát pedig azok, amelyeket csak módjával lehet fogyasztani.⁶¹

⁶⁰ http://index.hu/belfold/2011/10/31/a_chipsado_miatt_mar_62_embert_bocsatottak_el/

Letöltés ideje: 2011. 10. 31.

⁶¹ HEIZER Anita: *Célegyenestben a chipsadó: szelektív szándékok*. In: HVG, ISSN 1217-9647, 2011. (33. évf.) 27. (1675.) sz.60 oldal

Összegzés

A dolgozat összegzéseként fontosnak tartom kiemelni azon tényezőket, illetve megállapításokat, amelyek a téma vizsgálata során felmerültek. Ez alapján 2011. szeptember 1-én bevezetésre került a népegészségügyi termékadóról szóló 2011. évi CIII. törvény, amely a köznyelvben „chipsadóként” vagy más néven „hamburgeradóként” vált híressé.

Az adó elemzését követően kutató munkám eredményeként rávilágítottam az új intézkedés lehetséges problémáira, várható hatásaira, nemzetközi tapasztalatok figyelembe vétele mellett. Mint minden újonnan bevezetett adónem körül heves tiltakozások és üdvözlő fogadtatások figyelhetők meg, amely alól a Neta sem képez kivételt. Ezen reakciók dolgozatomban részletesen bemutatásra kerültek, személyes véleményemmel kiegészítve.

Az intézkedés célját továbbra is fontosnak tartom, ugyanis életünk során egészségünk megőrzése és védelme az egyik leginkább meghatározó szempont. Véleményem szerint az árak jelentős emelésének valóban visszatartó hatása lehet a vásárlás során, de ettől a társadalom nem feltétlenül lesz egészségesebb, az elhízás folyamatának ezzel még nem lehet gátat szabni. Valószínűleg a gyártók módosítják majd termékeik összetételeinek arányait, és törekednek arra, hogy adómentes termékekkel jelenjenek meg a piacon, amelyet fogyasztva a vásárló annyit fog észrevenni, hogy ugyanazon telt érzés eléréséhez ugyanazon termékből többet kell fogyasztania.

Ahogy már a megoldási javaslatomban ismertettem, fontos az egészségre jótékony hatással rendelkező élelmiszerek minél szélesebb körű elterjedése, amelynek gyakorlati megvalósulását az árak elérhetőbbé tételében látom. Ennek megvalósulását ezen termékeket terhelő ÁFA- kulcs csökkentésével lehetne elérni, így sokkal több ember számára válnának elérhetőbbé ezen cikkek, mindazonáltal az egészséges életmódra való áttérés nem eredményezne aránytalanul nagy többletköltséget. Ezen kívül a gazdaságra is ösztönző hatást gyakorolna, ugyanis azokat a cégeket is jó minőségű termékek előállítására sarkallná, amelyek termékei nem sorolhatóak e körbe. Mindemellett az állam is jelentős bevételt könyvelhetne el, mert az egészségesebb élelmiszereket terhelő általános forgalmi adó csökkentéséből származó bevételkiesést, ezen termékek iránt megnövekedett keresletből befolyó összeggel lehetne kompenzálni, vagy még inkább túlteljesíteni azt.

Emellett a Romániában bevezetett intézkedések is figyelemre méltóak és példamutatóak lehetnek, ahol az egészségre káros élelmiszerek csomagolását piros jelzéssel látják el, az egészséges termékek zöld pöttyöt kapnak, narancssárgát pedig azok, amelyeket

csak módjával lehet fogyasztani. Ezzel a megoldással a vásárlók könnyen tudnának tájékozódni az egyes élelmiszerekről.

Fontos tényező, hogy a törvény jövő évi tervezete szerint az adó tárgyköre bővülni fog. A népegészségügyi termékadó hatályát kiterjesztenék az ízesített sörökre, alacsony gyümölcstartalmú lekvárfélékre, az alacsony gyümölcstartalmú sűrítvényekre, koncentrátumokra és szörpök esetében pedig magasabb adótételt alkalmaznának. Egyes kormánypárti képviselők azt javasolják, hogy népegészségügyi termékadó ne sújtsa a tejágazat szereplőit, ne jelentsen további terheket a tejtermékek fogyasztásában, hiszen a tej, és tejtermékek, mint alapvető élelmiszerek, a lakosság egészségvédelmét szolgálják. Ennek értelmében kivennék a törvény hatálya alól a most cukortartalmi értékek alapján adóköteles tejtermékeket is, mint például a kakaós tejet, a kakaós italt, a túró rudat és a madártejet. Tovább bővítené a chipsadó hatálya alá tartozó termékek körét: adókötelessé tenné azt a sós élelmiszert is, amely extrudálással készül.⁶²

Összegezve úgy gondolom, hogy jelen törvény több módosításra, valamint intézkedés bevezetésére szorul ahhoz, hogy a preambulumban meghatározott célját megvalósítsa.

⁶² http://atv.hu/cikk/20111027_alacsony_gyumolcstartalmu_lekvarokat_is_csipszadoval_sujtana_a_fidesz
Letöltés: 2011. 11. 10.

Irodalomjegyzék

DAVID Ricardo: *A politikai gazdaságtan és az adózás alapelvei*. A Közgazdaságtan Klasszikusai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1991.

Dr. FÖLDES Gábor: *Adójog*. OSIRIS Kiadó Kft., Miskolc, 2004.

HEIZER Anita: *Célegyenesben a chipsadó: kisütötték*. In: HVG, ISSN 1217-9647, 2011. (33. évf.) 27. (1675.) sz.

HEIZER Anita: *Célegyenesben a chipsadó: szelektív szándékok*. In: HVG, ISSN 1217-9647, 2011. (33. évf.) 27. (1675.) sz.

HETEK. Országos Közéleti Hetilap: *Jön a hamburgeradó?* 2011. 03.04. (XV/9)

KANYÓ Lóránd: *Törvény a népegészségügyi termékadóról*. Számvitel, adó, könyvvizsgálat. 2011. (53. évf.) 7-8. sz.

LAKATOS Zsuzsa: *A közvélemény a chipsadóról: keserűső*. In: HVG, ISSN 1217-9647, 2011. (33. évf.) 35. (1683.) sz.

LŐRINCZI Krisztián: *Az egészségtudatos táplálkozási magatartás hatása az üdítőital fogyasztásra*. Doktori (PhD) értekezés. Debreceni Egyetem, 2010. Debrecen.

RENNER Péter: *Adózási alapfogalmak, a vállalkozásokat érintő legfontosabb adók, adó jellegű terhek*. Vállalkozásgazdaságtani füzetek. Euro-Midi Kft. 2005.

Saldo periodika 2011/5. szám

SIMON István (szerk.): *Pénzügyi jog II.*, Osiris Kiadó Kft., 2007.

SZIRMAI S. Péter: *Eszi, nem eszi... - Jó néhány céget kiűthet a hamburgeradó*. In: Fegyelő, ISSN 0015-086X, 2011. (55. évf.) 26. sz.

Internetes források:

<http://m.origo.hu/dwap/origo/egeszseg/20110223-hamburgeado-vane-barmi-hatasa-az-egeszegre.html>

http://hvg.hu/gazdasag/20110623_csiba_gabor_extrem_ado

http://www.termekdijinfo.hu/neta/Lapok/neta_gyik_015_2011.aspx

<http://www.kovacsjozsef.com/hirek-dr-kovacs-jozsef/szeptemberben-jon-a-nepegeszsegugyi-termekado-interju-dr-kovacs-jozseffel-az-egeszsegugyi-bizottsag-elnokevel>

<http://pannon-info.hu/egeszseg/14-egeszseg/39-buentetni-kellene-az-egeszsegteken-eletmodot>,

http://www.neofm.hu/?ezaz=20_10_5572

http://hvg.hu/vilag/20110921_schmitt_chipsado

http://hvg.hu/egeszseg/20110916_epha_chipsado_matolcsy_szocska#rss

<http://www.vg.hu/gazdasag/adozas/leepites-bezaras-elmarado-beruhazas-a-chipsado-kovetmenyei-356881>

<http://www.etvagycsokkentek.com/gyorsettermi-etelek--rejtett-veszelyek.html>

<http://www.stop.hu/articles/article.php?id=926463>

http://www.fn.hu/cegek/20100927/nem_vonzo_magyar_piac/

<http://www.vallalkozoinegyed.hu/20110620/oksz-a-feketegazdasagot-erositi-a-hamburgerado>

<http://www.mitortent.hu/sztori/n3os93b/hamburgerado---fogyjon-a-magyar!.aspx>

http://index.hu/gazdasag/magyar/2011/06/20/a_feketezest_noveli_a_hamburgerado/

<http://www.vg.hu/gazdasag/adozas/allasokba-kerul-a-chipsado-356898>

http://www.efosz.hu/index_hu.php

http://www.penzcentrum.hu/adozas/munkahelyek_ezrei_veszelyben_gyarakat_zarhatnak_be_elsejetol_el_a_chipsado.1029599.html

<http://www.vg.hu/gazdasag/adozas/leepites-bezaras-elmarado-beruhazas-a-chipsado-kovetmenyei-356881>

http://www.napi.hu/ado/kikeruli_a_chipsadot_a_hell_energy.494341.html

http://index.hu/belfold/2011/10/31/a_chipsado_miatt_mar_62_embert_bocsatottak_el/

http://atv.hu/cikk/20111027_alacsony_gyumolcstartalmu_lekvarokat_is_csipszadoval_sujtana_a_fidesz

Jogsabályok:

2003. évi XCII. törvény az Adózás rendjéről

1990. évi C. törvény a Helyi adókról

2007. évi CXXVII. törvény az Általános forgalmi adóról

2011. évi CIII. törvény a Népegészségügyi termékadóról

Közös Vámtarifáról szóló 2658/87/EGK tanácsi rendelet

2010. október 5-i 861/2010/EU bizottsági rendelet

Decizie nr. 194 din 22 februarie 2007 pentru modificarea Deciziei nr. 187 din 3 aprilie 2006 privind codul de reglementare a continutului audiovizual.

Külföldi irodalom:

Decizie nr. 194 din 22 februarie 2007 pentru modificarea Deciziei nr. 187 din 3 aprilie 2006 privind codul de reglementare a continutului audiovizual.

Martin Caraher and Gill Cowburn: Taxing food: implications for public health nutrition. Public Health Nutrition. 10 May 2005.

BONISTEEL S.: Toys banned in some California fast food restaurants, Special to CNN, April 28, 2010.

Oliver Allais, Patrice Bertail, and Véronique Nichèle: The Effects of a "Fat Tax" on the Nutrient Intake of French Households, France, Paris, December 10, 2008.

<http://edition.cnn.com/2010/LIVING/04/28/fast.food.toys.california/index.html>

http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:RtwRNDpeg3kJ:www.paris.inra.fr/aliss/content/download/3237/31084/version/2/file/ABN20090124.pdf+The+Effects+of+a+%E2%80%9CFat+Tax%E2%80%9D+on+the+Nutrient&hl=hu&gl=hu&pid=bl&srcid=ADGEESjAhVhHyD9sB6UV1EGnJhAGemgy7MhneM5sbpQ6O6NRB8wQnV80KyNAhl4DdQLqB9eFFxdamEVwGsnP_0JnkmcdApE0wIzBXNv99XPCbCqr40gVLVNPAmOkDOzFbmX_vN0f3K8N&sig=AHIEtbQkaErjzo_-MA51uCRAz4r5YQTWeQ